

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

Avdelning för Rättssociologi

Kurs: RÄSK01, 30 hp
Delkurs 3: Examensarbete, 15 hp
Datum: 7/1 2010

Mened

- Rättssociologisk studie

Desirée Lindqvist

Handledare:

Matthias Baier

Examinator:

Karsten Åström

Sammanfattning

Arbetets art:	Kandidatexamen
Sidantal:	31
Titel:	Mened – Rättssociologisk studie
Författare:	Desirée Lindqvist
Handledare:	Matthias Baier
Examinator:	Karsten Åström
Datum:	7/1 2010
Sammanfattning:	Lögner är en del av den vardag vi lever i, men lögner inom rättssystemet är olagligt (mened). Ändå händer det att personer begår mened i allt större utsträckning, vilket kan få stora konsekvenser. Statistik från 1976-2009 visar att mer än hälften av alla som blir lagförda för mened är mellan 15 och 20 år och att antalet kvinnor är en ökande grupp. Ur 18 rättsfall kan det avläsas att flertalet av de som begår mened, gör så för att skydda/hjälpa sig själv eller andra. Rättspsykologins forskning har inte funnit några distinkta skiljetecken mellan de personer som ljuger och de som talar sanning, vilket försvårar finndet av de som begår mened. För att få bukt på problemet behövs det en ökad kunskap om mened i samhället och speciellt inom rättssystemet.
Nyckelord:	Rättssociologi, mened, falskt åtal, annan osann utsaga, normer, Max Weber, brottsbalken kap 15

Abstract

Subject: Sociology of law

Pages: 31

Title: Perjury

- A study in sociology of law

Author: Desirée Lindqvist

Supervisor: Matthias Baier

Examinator: Karsten Åström

Date: 7/1 2010

Summary: Lies are part of everyday life, but lies within the justice system is illegal (perjury). Yet it happens that people are committing perjury, increasingly, with potentially serious consequences. Statistics from 1976 – 2009 show that more than half of all who are found guilty of perjury is between 15 and 20 years and that the number of women is a growing group. It can be read from eighteen legal cases that several of those who commit perjury, do so to protect / help themselves or others. Psychology of law research has found no distinct punctuation between the people who lie and those who speak the truth, which complicates the finding of those who commit perjury. To overcome this problem we need a better understanding of perjury in the community and especially in the justice system.

Keyword: Sociology of law, perjury, false prosecution, other untrue statements, norms, Max Weber, penal code chapter fifteen

Innehållsförteckning

Sammanfattning	ii
Abstract	iii
1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
2. Om BrB kap 15	2
2.1.1 Lögner och kroppsspråk	2
2.1.2 Att finna mened i rättsalen.....	3
2.2 BrB 15 kap.....	4
3. Syfte	6
3.1 Delsyfte.....	6
3.2 Avgränsningar	6
3.3 Frågeställningar:	6
4. Teori.....	7
4.1 Max Weber	7
4.2 Normer	8
4.2.1 Socio-kulturella handlingssystemet.....	8
4.3 Rättspsykologi	9
5. Metod	10
5.1 Statistik	10
5.2 Rättsfall.....	11
6. Material	12
6.1 Statistik	12
6.1.1 BrB kap 15	12
6.1.2 Män och kvinnor	15
6.1.3 Ålder.....	16
6.1.4 BrB kap 15 § 1-3	17
6.2.5. Mened.....	18
6.2 Rättsfall.....	18
6.2.1 Rättsfall 1, målnummer B818-94	19
6.2.2 Rättsfall 2, målnummer B4104-96	19
6.2.3 Rättsfall 3, målnummer B2920-99	19
6.2.4 Rättsfall 4, målnummer B4480-99	19
6.2.5 Rättsfall 5, målnummer B3340-99	20
6.2.6 Rättsfall 6, målnummer B3180-01	20
6.2.7 Rättsfall 7, målnummer B1178-07	20
6.2.8 Rättsfall 8, målnummer B3496-93	20
6.2.9 Rättsfall 9, målnummer B-168/94.....	21
6.2.10 Rättsfall 10, målnummer B-514/95	21
6.2.11 Rättsfall 11, målnummer B-2681/95	21

6.2.12	Rättsfall 12, målnummer B-361/00	21
6.2.13	Rättsfall 13, målnummer B1482-06	22
6.2.14	Rättsfall 14, målnummer B1504-07	22
6.2.15	Rättsfall 15, målnummer B1772-07	22
6.2.16	Rättsfall 16, målnummer B66-04	22
6.2.17	Rättsfall 17, målnummer B5385-02	23
6.2.18	Rättsfall 18, målnummer B-2670/94	23
7.	Sammanfattning	24
7.1	Rättsfall	24
7.2	Statistik	24
8.	Analys	25
9.	Slutsats	27
10.	Diskussion	28
10.1	Fortsatt forskning	29
11.	Referenser	30

1. Inledning

Att människor begår brott är förmodligen inget som någonsin kommer att ändras, men av vilken anledning känner de att de måste ljuga? Redan som små får vi lär oss att det är fel att ljuga och flera av oss har hört frasen; ”the truth will set you free”. Psykologin säger oss att det kräver mer energi och kognitiv förmåga till lögner (Ainsworth, 1998, s. 20). Även lagen säger oss att det är fel att ljuga för polisen, i domstolen och på dokument (BrB kap 15). Så om normerna, psykologin och lagen säg oss att det är fel, varför ljuger då människor? Finns det något sätt att upptäcka dessa lögner?

1.1 Problemformulering

Mened ökar med åren, vilket leder till ett ökande problem inom bl.a. rättsystemet. Trots detta sker det ingen forskning på området inom juridiken i Sverige. Problemen som uppkommer med brott mot BrB kap 15 är risken att oskyldiga blir dömda och skyldiga går fria. Detta skapar misstro till rättsystemet, vilket kan leda till att fler brott begås mot lagen och det blir en spiral neråt. Än så länge verkar inte denna misstro till rättssystem vara så stor, så nu är tiden för att finna en sätt att stoppa problemet, innan det blir för stort.

För att kunna finna svaren till hur dessa personer, som begår mened, upptäcks behövs därför något mer än juridiken. Rättspsykologin är den vetenskap som forskar mest inom området med hur människor beter sig i rättssalen, vad de minns och hur man upptäcker lögner. Under den årliga europeiska konferensen i rättspsykologi stod intervjuteknik, lögndetektion och vittnesmål för flera av föreläsningarna (EAPL, 2010). Vilket visar på ett intresse för en öka kunskap om lögner från deras sida. Vilket leder fram till problemet; det finns för lite kunskap eller vilja om kunskap inom juridiken och rättsociologin om varför, vem och hur man upptäcker personer som begår mened.

2. Om BrB kap 15

Mened är inte ett område som det gjorts någon forskning om inom varken juridiken eller rättssociologin i Sverige. Det finns en del forskning utomland om mened, men jag har valt att inte ta del av den, då andra länder har andra rättssystem och andra lagar. Det närmsta forskning jag har hittat i Sverige har varit en c-uppsats om ”vittnets berättelse bär sanningens prägel”. I uppsatsen berättar Lundberg (2008) bl.a. om vilka lagar som styr bevisföringen med vittnen, som att man inte behöver vittna mot sin egen familj, samt så berättar hon om olika påverkningar som finns på vittnes utsagor, exempelvis minnets bearbetning.

SOM-institutet(samhälle opinion medier) som samlar in data om samhället, har tittat på allmänhetens förtroende för polisen och domstolarnas sätt att utföra sitt arbete. Deras mätningar som visas på en skala mellan -100 till + 100, visar att de svarandes förtroende ligger på ca + 50 för polisen och +40 för domstolarna och att detta hållt sig ganska konstant mellan 1996-2006 (SOM, 2006, s. 5). Deras mätningar visar även skillnaden mellan män och kvinnors åsikt, samt skillnaden mellan olika åldersgrupper. I båda mätningarna är skillnaden i åsikt om förtroendet mycket liten, gällande både polisens och domstolarnas (SOM, 2006, s. 7, 8, 25, 26) . Även i dessa mätningar så är åsikterna relativt konstanta över perioden 1996-2006.

Rättspsykologin, till skillnad från rättssociologin, har en del forskning om hur man upptäcker personer som ljugar, trovärdigheten på vittnes minnen osv. vilket kan ha betydelse när det kommer till att förstå sig på det beteende som leder till mened. Alla forskare inom ämnet har inte samma åsikt om vad som är sanning, men trots det tar jag hjälp av rättspsykologin för att finna mer information om mened. Jag kommer nedan beskriva det som rättspsykologins forskning kommit fram till.

2.1.1 Lögner och kroppsspråk

Inom psykologin har det forskats mycket om minnet, kroppsspråk, förhörsteknik och hur man finner lögnare. Det finns dock bara en punkt som alla forskare är överens om och det är att det inte finns något tecken som stämmer in på alla lögnare (Memon, Vrij & Bull, 2003, s. 11). Visst beteende verkar dock vara mer sannolikt att inträffa, som att personer tar fler pauser, tar längre tid för att svara, undviker ögonkontakt och sitter stilla. Detta är tecken på att mycket

kognitiv funktion används, som vid lögner. Även känslor kan ge tecken på lögner eller att personer försöker kontrollera sitt beteende för att agera som en som talar sanning, vanligast är dock en kombination av dessa faktorer. (Memon, Vrij & Bull, 2003, s. 12). Andra vanliga indikatorer till lögner är att rösten blir gällare, fler talfel, ökad illustration och fler hand och finger rörelser (Memon, Vrij & Bull, 2003, s. 15). Vissa forskare menar även att de som säger sanningen inte faller för stereotyper när de berättar och att de vågar säga att de inte minns detaljer (Memon, Vrij & Bull, 2003, s. 20).

Diskussionen till varför det saknas tydliga tecken på lögnare förklaras med att även vittnen går igenom samma känslor, kognitiva tankegångar och kontroll av beteendet (Memon, Vrij & Bull, 2003, s.16). Detsamma gäller nervositeten som oftast kommer vid förhör, kan lika väl bero på rädslan över att inte bli trodd (Memon, Vrij & Bull, 2003, s.30). Trots att många inom polisen och andra viktiga myndigheter tror att det finns tydliga tecken på lögner (Memon, Vrij & Bull, 2003, s.30), så är det viktigt att minnas att så är inte fallet, utan alla är olika. Att upptäcka mened är därmed mycket svårt.

Vidare så har de rättspsykologiska studierna visat att ökad bevisföring mot en person ökar chansen för att de ska erkänna sitt brott (Memon, Vrij & Bull, 2003, s. 70). Många tror även att det är tack vare olika förhörstekniker som erkännande kommer fram, men det har visat sig att de flesta av alla de som erkänner gör det av egen vilja (Memon, Vrij & Bull, 2003, s.71).

2.1.2 Att finna mened i rättssalen

Mened är den första delen i Brottsbalkens kap 15 och den syftar till att skydda domstolarna mot personer som ljuger. Dock är det sällan som det finns bevis för att någon ljuger, och det är då upp till advokaterna i rättssalen att sänka personens trovärdighet (Samuelson, 1996, s. 37). Samuelson skriver även om hur advokater ska gå till väga för att få fram lögner i rättsalen och vilka tecken som finns på lögner. Han menar att dagens advokater inte får tillräckligt med träning i förhörsteknik (Samuelson, 1996, s 33) och att det är en viktig del, då vittnen oftast spelar en mycket viktig roll i många brottsmål (Samuelson, 1996, s. 36). Det är därför av största betydelse att advokater kan få fram sanningen. Ainsworth (1998, s. 2) däremot kommenterar hela systemet med vilken vikt som läggs på vittnen och menar att deras utsagor sällan är objektiva, faktiska eller obestridliga och borde beaktas därefter.

Vidare skriver Samuelson (1996, s. 37-39) att om en advokat misstänker att ett vittne ljuger, är det första han ska göra, är att hitta vilken del av utlåtandet som är själva lögnen, då många utgår från sanningen och sedan avviker där de väljer att ljuga. Advokaten ställer sedan snabba, korta och detaljerade frågor på denna del av utlåtandet, då detta ger vittnet mindre tid att tänka efter och minnas sina lögner. De som talar sanning har lättare att svara, då det är lättare att ta fram riktiga minnen än lögner de hittat på. Vidare skriver Samuelson att personer som ljuger kan märkas genom att de är motsägelsefulla, ologiska, har lite detaljer, minns olika (då det är svårt att hålla reda på/minnas sina lögner) eller drabbas av plötslig minnesförlust (advokat ställer då annan tydlig fråga på det som är sanning, för att visa att de verkligen minns).

Bergstöm (1996, s. 122-124) svarar på Samuelsons artikel, då han inte håller med om delar av det som Samuelson skriver. Han menar att domstolen ska utgå från att alla talar sanning och endast vid bevis av mened (RB kap 35 § 1) får vittnet utsättas för denna behandling, för att inte kränka vittnet. Vidare menar han att han tror att advokater som är lugna och sakliga får fram mer än en som ”attackerar” vittnena på det sätt som Samuelson föreslår. Han tror till och med att en advokat som väljer att inte ställa några frågor alls till vittnet får fram mer om vittnets trovärdighet och ärlighet.

Schelin till skillnad från Samuelson och Bergström, menar att signaler på att någon ljuger, endast visar sig om personen är motiverad att ljuga eller om det är en svår lögn. Hon menar även att lögnare anpassar sig, speciellt vid upprepade förhör, och därför finns det bara små skillnader mellan utsagorna (Schelin, 2007, s. 181-182). Ainsworth (1998, s. 20) menar att minnet är en kreativ process som själv fyller i luckor som saknas i minnet. Denna ständiga bearbetning av minnet påverkas av allt från tiden mellan händelsen och förhöret, till hur frågorna i förhöret blivit ställda eller upprepade (Ainsworth, 1998, s. 54, 61). Det som vittnen vet har hänt, kan i själva verket visa sig vara helt fel, vilket leder till att de ger en missvisande bild av verkligheten, utan att vara medvetna om det (Ainsworth, 1998, s. 54).

2.2 BrB 15 kap.

Lagen om mened är till för att skydda rättsväsendets funktion (Lagerbielke, 1979, s. 59) och det har den gjort under en väldigt lång tid, förmodligen så länge det funnits domstolar. De

resterande paragraferna i BrB kap 15 har utvecklats sedan 1948 (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2009). Den lag som vi har idag, gällande mened, har inte ändrats sedan 1 jan 1976 då man tog bort alla religiösa inslag som ”handen på bibeln” och ersatte det med att personen fick svära på försäkran istället för ed. Dock valde man att behålla ordet ed, trots att det ursprungligen är religiöst, då det är rättsligt värdeladdat (Lagerbielke, 1979, s. 62).

Brottsbalken (BrB 15:1) beskriver att det är olagligt med mened dvs. att lämna falska uppgifter eller förtiga sanningen under ed. Ed eller sanningsförsäkran avges inte bara i rättssalen, utan kan även begäras vid förhör om det ska användas i bevissyfte (RB kap 37§ 1) eller vid bodelning i samband med skilsmässa eller separation (ÄktB kap 17 § 5, sambolag 2003:376 § 26). Även vid konkurs kan sanningsförsäkran krävas (KonkL kap 6 § 3).

BrB 15:2-3 beskriver lögner som gjorts under sanningsförsäkran, men inte i rättssalen. Osann partutsaga är när någon vid förhör under sanningsförsäkran lämnar falska uppgifter eller förtiger sanningen. Ovarsam utsaga begås då utsagan berättas med fel, vare sig de är medvetna om felet eller inte. 4 § avser straffrihet för de som begått brott mot § 1-3, där utsagan varit utan betydelse för målet.

§ 5-8 är till för att skydda oskyldiga mot falskt åtal, dvs. när någon väcker åtal, angiver, beskyller eller förvanskar/undanröjer bevis för att få en fällande dom, med vetskapen om att de är oskyldiga. 9 § gäller de som begått brott mot § 1-8, samt framkallat fara för att någon blir dömd utan lagstöd eller utsätts för annan risk för skada, utan att göra något åt det.

§ 10-12 är till för att skydda mot osann försäkran/intyg samt missbruk av urkund, dvs. om någon lämnar en skriftlig försäkran om att det nedskrivna/undertecknade/handlingen är sanningsenligt, trots att den inte är det. § 13 -14 handlar om nekande till underskrift, om den inneburit fara. Sist men inte minst finns § 15 som lagstiftar mot stämpling/förberedelser till mened, dvs. om någon medvetet begår eller får någon annan till att begå mened.

3.Syfte

Syftet är att undersöka brott mot BrB kap 15 närmare, då det inte gjorts någon direkt forskning om detta tidigare i Sverige och sanningen är en viktig del för att rättssystemets verksamhet ska fungera.

3.1 Delsyfte

Jag kommer undersöka hur många det är som begår mened, falskt åtal och annan osann utsaga i Sverige och om detta är något som har förändrats över tiden. Vidare så syftar denna undersökning även till att ta reda på vilken grupp, samt under vilka omständigheter som personer begår dessa brott.

3.2 Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa mig till Sverige för att titta på lagen om mened, falskt åtal och annan osann utsaga dvs. brottsbalken 15 kap. I min undersökning använder jag mig av statistik och rättsfall som material. Jag har valt att avgränsa statistiken till åren 1976-2009, då 1976 var senast som lagen genomgick en stor ändring (ej längre handen på bibeln). Statistiken som bara beskriver mened, och inte hela kap 15 i BrB, är begränsad till åren 1994-2009, då statistiken från tidigare år är utformad annorlunda och samma tabeller finns inte att utläsa. Slutligen så har jag valt att avgränsa rättsfallen till de fall som har överklagats till hovrätten eller högsta domstolen, samt som har hänt under de senaste 20 åren. Detta för att begränsa arbetsbördan, då min tid är begränsad och fall från hovrätt och högsta domstol är lättare att få tag på. Rättsfallen är även utvalda efter fall där personen ljugit under sanningsförsäkran.

3.3 Frågeställningar:

- Hur har antalet brott mot BrB kap 15 förändrats över tiden?
- Vilka personer (ålder och kön) lagförs för brott mot BrB kap 15?
- Under vilka omständigheter begås brott mot BrB kap 15?

4. Teori

Jag har valt att använda mig av två väldigt olika teorier, som dock båda inriktar in sig på individers handlande och kan därför hjälpa mig att förklara personers handlande, ur två olika perspektiv. Den första teorin är av Max Weber som ser mer till individers handlande och den andra teorin är normperspektivet som ser mer till det sociala handlandet. För att knyta samman dessa teorier använder jag mig av rättspsykologins tre olika karaktärer på en lögn. Själv-orienterade (undvika straff, personlig vinning), andra-orienterade (skydda någon annan) eller en blandning nämligen social-orienterad (bevara relationer, vänner) (Memon, Vrij & Bull, 2003, s.9). Jag börjar med att presentera de två teorierna för att sedan knytta samman dem med rättspsykologin.

4.1 Max Weber

Max Weber hade teorier om fyra olika idealtyper av handlande. Den första är traditionellt handlande som innebär att människors handlande styrs av vanor och traditioner dvs. de gör som de brukar eller som det alltid har gjorts. Det andra handlandet är det affektuelle, vilket innebär att människor handlar efter sina känslor eller sitt känslotillstånd. Den tredje typen av handlande är det värderationella vilket innebär att handlingen styrs av medveten tro på egenvärdet hos beteendet dvs. oberoende av effekten av handlandet. Den fjärde och sista typen av handlande är målrationellt handlande och innebär att handlande görs för att uppnå ett visst mål genom kalkylering. De två första typerna av handlande är oftast omedvetna och har därför enligt Weber inte mycket mening, då handlandet inte kan knytas till drivkraften bakom. Det tredje handlandet är vad som förväntas av oss och det fjärde som oftast är en blandning av många olika handlande, slår Weber ihop i hans senare verk och kallar det bara för rationellt handlande. (Månsson, 2007, s. 74-75)

Weber beskriver det moderna samhället som mer rationellt än någonsin och att det gör världen mer förutsägbar. Människor handlar mindre efter traditioner och med det försvinner de höga idealen, vilket tvingar människor att ta ansvar för sitt eget handlande. Det finns fortfarande de som försöker lägga skulden på samhället eller på Gud, men detta är inte längre legitimt i vårt samhälle. Genom denna rationalisering så har människan förlorat sin mänsklighet, samtidigt som de tror sig ha nått en högre utveckling, menar Weber. (Månsson, 2007, s 83-84)

4.2 Normer

Hydén (2002) beskriver normer som delar av de olika handlingsystemen, vilka fungerar som handlingsanvisningar för ”rätt” beteende. De finns fyra olika handlingsystem; socio-kulturella, politiska, ekonomiska och det naturliga (Hydén, 2002, s 114). I denna undersökning kommer det att fokuseras på det socio-kulturella handlingsystemet. Det socio-kulturella skiljer sig från exempelvis det politiska som ser till det kollektiva intresset och inte till individen som det socio- kulturella gör (Hydén, 2002, s.116).

4.2.1 Socio-kulturella handlingsystemet

I detta handlingsystem så uppkommer normer med hjälp av tre faktorer. Den första faktorn är genom människors socialisering dvs. genom deras samtal och att de väljer att följa de kollektiva umgängesnormerna som finns. Den andra faktorn är handlingsmiljön, vilket är hur viktig eller hur ofta en norm används påverkar dess styrka och genomslagskraft. Den sista faktorn är handlingsammansättningen, vilken är beroende av hur synligt handlandet är, hur beroende människor är av dess sociala omgivning, samt hur de identifierar sig med normkällan. ”Väljer” man att vara med i det sociala systemet, så väljer man även att underkasta sig de normer som finns där. (Hydén, 2002, s. 115) Normerna blir olika starka och får olika stor genomslagskraft (Hydén, 2002, s. 108), detta gör att de även efterföljs olika starkt.

De rättsregler som finns i det socio-kulturella systemet bygger på våra normer och berättar vad vi får, inte får och skall göra, dessa normer är byggda på moraliska och etiska värden. Dessa regler är inte uppbyggda för att förebygga brott, utan snarare straffa de som begår brotten (Hydén, 2001, s.142). Detta skiljer sig från t.ex. det ekonomiska systemet som har mer strategiska och strukturella normer för att uppnå en maximal vinst (Hydén, 2002, s. 271). Även det politiska systemet skiljer sig med att där finns inte förbud mot handlingar, utan mer påbud för att nå ett mål. Rättsreglerna berättar där, för de olika myndigheterna, vad de ska göra i stora drag och ger sedan mer en vägledning för hur det kan gå till. Skulle dessa ramar överskridas så händer inte mer än att handlingen blir ogiltigförklarad. Vidare så bygger dessa regler inte på våra normer i samma utsträckning, utan mer på pragmatiska övervägande. (Hydén, 2002, s. 155)

4.3 Rättspsykologi

Det själv-orienterade handlandet är det som Weber beskriver som rationellt handlande och det handlar om att kalkylera ens eget handlande efter största möjliga vinning. Denna teori går ner i miktronivå och styr varje individs handlade. Normerna spelar här inte så stor roll mer än att de möjligtvis är en av faktorerna i uträkandet av konsekvenser och vinst.

Det social-orienterade handlandet är det som normperspektivet beskriver genom de osynliga regler som finns i varje samhälle och som beskriver vad som är "rätt" beteende. Här sker styrningen av handlandet på en makronivå, där hela samhällen handlar lika och där social utfrysning kan bli straffet av att inte följa dessa normer. Denna typ av handlande kalkyleras inte, utan sker då individer bara vet att de gör rätt.

Det andra-orienterade handlandet ligger mellan normer och rationellt handlande. Normerna styr det sociala handlandet mot andra, samtidigt som det rationella handlandet styr handlandet mot oss själva. Att hjälpa andra, speciellt vänner, ger en vinning genom vänskap men också normativt genom social behörighet. Ibland kan det ske en kamp mellan de två handlingsmöjligheterna exempelvis då individen måste välja mellan att hjälpa kompisen eller ha kvar ett rent samvete.

5. Metod

För att få fram material har jag använt mig av statistik och dokumentstudier, vilka båda är kvantitativa. Dokumentstudie innebär att jag kollat på färdiga dokument, i detta fall rättsfall. Kvantitativ studie valdes, då den ger mycket data till slutledningar och statistiska samband (Svenning, 2003, s. 68). Mer specifikt har jag använt mig av rättsfall, statistik, och lagen. Anledningen till att jag använder mig av både statistik och rättsfall är för att statistiken ger en övergripande bild över hur problemet ser ut och hur trenden har ändrats. Rättsfallen ger en djupare förklaring till problemet och ger en bättre bild av verkligheten. Rättsfallen kan även ge en bild av det beteende som styr lögnarnas handlande, om det är normativ eller rationellt.

5.1 Statistik

För att kunna undersöka hur antal brott har förändrats över tiden, samt ålder och kön på personerna som begår denna typ av brott, har jag tittat på kriminalstatistik från 1976-2009. Anledningen till att jag valt just de åren, är för att det var senast som lagen om mened genomgick en ändring, samt för att statistiken från längre tillbaka inte har samma tabeller. Det är även anledningen till att statistiken över antalet kvinnor som begått brott mot BrB kap 15 endast visas från 1983 och framåt. De variabler som jag kommer titta efter i statistiken är; antal anmälda brott (alla brott anmälda till polisen gällande BrB kap 15), antalet misstänkta (skäliga misstänkta av polisen), antalet lagförda (dömda för brott mot BrB kap 15), ålder och kön.

Jag har även valt att undersöka mened lite djupare och har därför ur samma statistik tagit fram variablerna; antal anmälda, antal lagförda och antalet som fick fängelsestraff, gällande BrB 15:1-3. Anledningen till att jag valt 1994-2009, är då tidigare statistik inte delat upp statistiken efter paragrafer av lagen, utan endast visar hela lagen.

Statistiken visar även vem det är som begår brott mot BrB kap 15, dvs. ålder och kön. Dessa variabler valdes då de uppvisas tydligt i statistiken samt att de ger en bra bild över vilken grupp som är mest växande, om någon.

Kritiken mot statistiken är det mörkertal som kan finnas och som kan ge en skev bild över hur det egentligen ser ut i samhället. Samt att antalet dömda inte nödvändigtvis behöver vara skyldiga till brottet, även om troligheten är stor.

Statistiken hittades genom statistiska centralbyrån 1977-1993 och sedan via BRÅ 1993-2009, då BRÅ tog över ansvaret för all kriminalstatistik.

5.2 Rättsfall

För att få en djupare förståelse för under vilka omständigheter som personer begår dessa brott, kommer jag även att undersöka rättsfall, under en 20 års period. Rättsfallen är inriktade på mened. De variabler jag kommer söka efter där är; under vilka omständigheter de ljög, vilket straff de fick och vilka omständigheter som fanns. Anledningen till att jag tar med vilket straff personerna fick, är för att visa på det hårda straff som kan fås för något så enkelt som en lögn. Detta är en faktor som kan vara avgörande för personer om de ska begå mened eller ej.

Rättsfallen har hittats genom olika juridiska databaser som ”info Torg Juridik” under rättsbanken, med sökordet **mened**, samt karnov även där med sökordet **mened**. Ett par av rättsfallen är även hittade genom lagen.nu, som ger förslag på rättsfall till varje paragraf.

Att jag endast använder mig av rättsfall som överklagats, kan ge en missvisande bild, då det kan finnas flera anledningar till överklagningar som exempelvis att de är oskyldiga. Valet gjordes då fall från hovrätten och högsta domstolen är lättare att finna och där sparar jag tid. Dessa rättsfall är inte menade att representera alla fall i Sverige, utan mer för att se trender och exempel för hur det kan se ut i verkligheten.

6. Material

För att få mer information om problemet med mened, kommer nedan en genomgång av vad statistiken säger, personer inom rättsväsendet säger och hur det visar sig i verkligheten, genom rättsfall.

6.1 Statistik

Statistiken visar hur vanligt förekommande det är med mened, falskt åtal och annan osann utsaga i Sverige. Den ger även en bild av hur antalet brott har ändrats över tiden, samt vilka människor som begår dessa brott. Detta är viktigt då det ger en bild av hur omfattande problemet är, samt för att se om personers syn på brott mot BrB kap 15 håller på att ändras, bli mer accepterat. Även statens satsningar på förbyggande åtgärder kan ses genom att fler blir åtalade.

Under åren 1976-2009 ökade folkmängden från ca 8,2 milj. till ca 9,3 milj. invånare i Sverige, detta ger en ökning med ca 13 % (SCB, 2009), vilket kan förklara en eventuell ökning i brotten med åren.

I den andra delen av statistiken så inriktas det på mened, för att se hur det brottet specifikt har ändrats över tiden, samt vilka följder det får om man blir lagförd.

6.1.1 BrB kap 15

Tabell 1. Visar statistik över antalet anmälda, misstänkta och lagförda för brott mot BrB kap.15, samt deras ålder (vid domen) och kön.

Årtal	Antal anmälda	Antal misstänkta	Antal lagförda (kvinnor)	Antal lagförda 15-20 år	Antal lagförda 21-29 år	Antal lagförda 30-59	Antal lagförda 60-
1976	1315	542	205	38	65	94	8
1977	1123	487	210	36	100	73	1
1978	1279	582	244	57	100	72	0
1979	1599	649	306	50	121	116	8
1980	1675	720	277	49	101	109	7
1981	2301	745	348	80	131	112	12
1982	2327	951	391	117	114	104	12
1983	2323	958	523(118)	171	152	194	6
1984	2728	939	472(120)	146	127	170	19
1985	2180	905	467(148)	170	136	150	11
1986	2714	895	509(127)	156	204	139	10
1987	2721	888	588(168)	194	188	187	19
1988	2773	1010	596(156)	208	182	193	13
1989	2757	1039	707(223)	294	213	193	7
1990	3057	1241	848(291)	391	232	216	9
1991	3581	1323	885(322)	456	245	180	4
1992	3454	1816	898(294)	428	231	233	6
1993	4171	1771	983(347)	540	241	198	4
1994	4247	1607	1073(396)	593	233	234	13
1995	4060	1428	935(369)	374	168	187	6
1996	3781	1339	836(344)	540	144	145	7
1997	3860	1244	821(322)	539	147	131	4
1998	4586	1335	899(379)	621	131	140	5
1999	3881	1077	819(355)	543	133	139	4
2000	3456	1278	821(349)	546	111	158	6
2001	3371	1377	809(353)	562	113	129	4
2002	3441	1544	852(376)	620	129	100	2
2003	3524	1473	893(440)	648	131	105	9
2004	3965	1705	1142(589)	870	130	131	4
2005	4008	1714	1056(563)	825	130	97	4
2006	4088	1808	1140(598)	885	126	126	3
2007	4233	1771	1194(668)	918	124	141	11
2008	4968	1920	1272(683)	967	148	148	9
2009	4395	2040	1290(684)	1017	150	116	7

Statistiken visar att av alla de fall som blivit anmälda till polisen, gällande BrB kap 15, är det ca hälften av personerna som sedan blir skäligen misstänkta. Av de personer som är misstänkta för brott mot BrB kap 15, är det sedan mer än hälften av dem som blir lagförda (dömda). Ur diagrammet kan det även ses att det skett en stor ökning av brotten över åren.

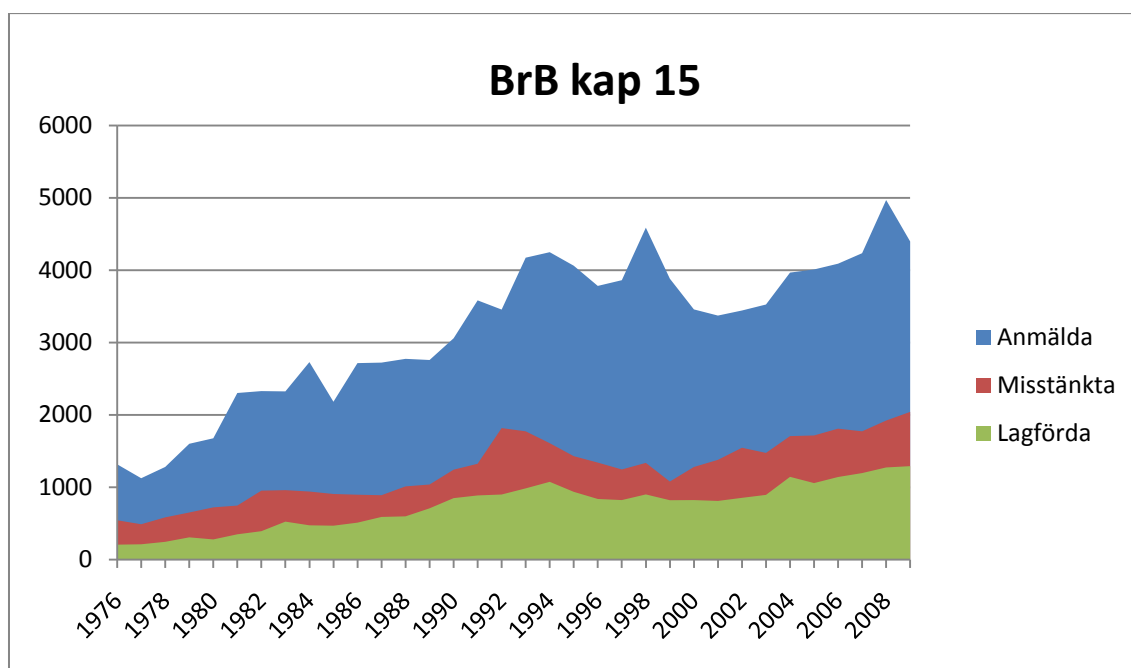

Diagram 1: Visar totalt antal anmälda brott till polisen, antalet skäligen misstänkta och antalet lagförda för brott mot BrB kap 15.

6.1.2 Män och kvinnor

Vidare så visar statistiken även hur antalet lagförda män och kvinnor har ändrats genom åren. Kvinnliga brottslingar har ökat med nästan 6 gånger så många från 1983 till 2009. Brott gjorda av kvinnor är numera lika många som de gjorda av män, när det gäller brott mot BrB kap 15. Antalet lagförda män har däremot hållt sig ganska konstant över åren.

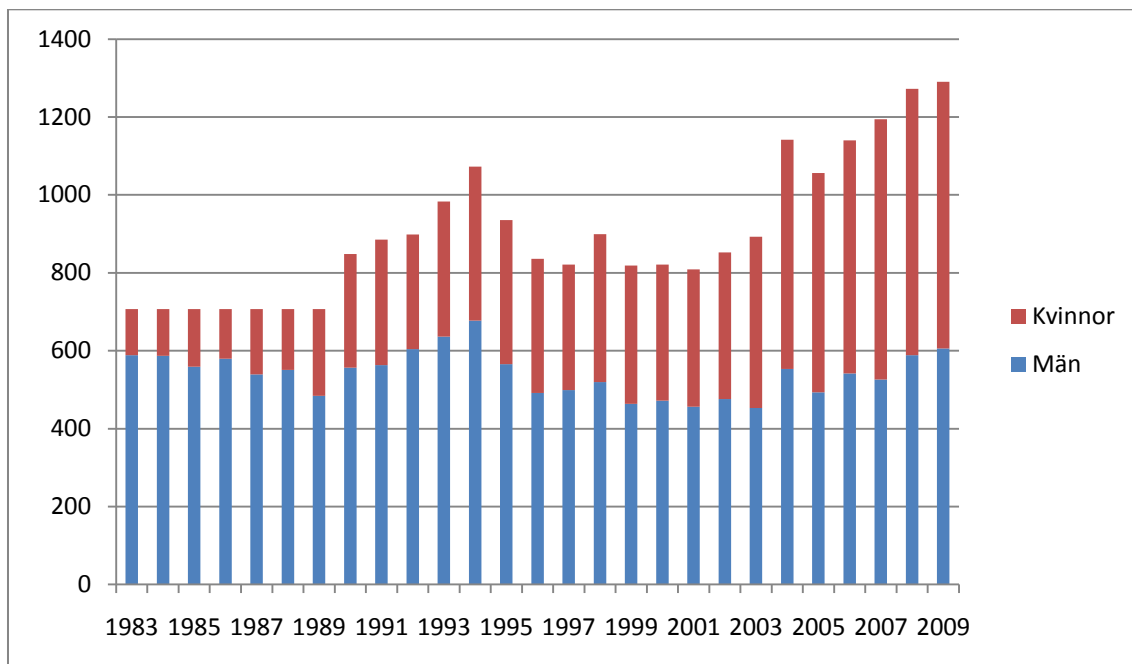

Diagram 2: Visar antalet av de lagförda som var kvinnor respektive män, samt hur det har ändrats över tiden.

6.1.3 Ålder

Statistiken ger även en bild över åldern på gärningsmännen, då de blev lagförda. Diagrammet visar tydligt på att personer mellan 15-20 har ökat drastiskt i antal och står numera för mer än hälften av alla brott mot BrB kap 15. För personer i övriga åldrar så är antalet relativt konstant över tiden.

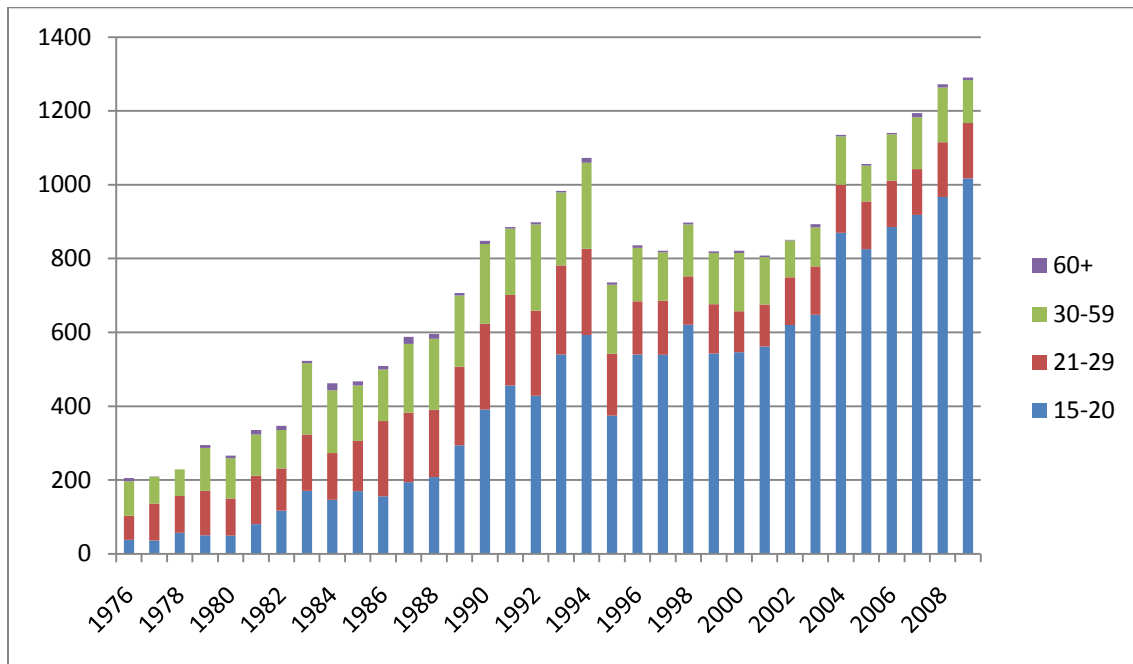

Diagram 3: Visar åldern vid lagföringen för brott mot BrB kap 15.

6.1.4 BrB kap 15 § 1-3

Tabell 2. Visar statistik över antal anmälda menedsbrott under följande årtal, antal lagförda för mened och antalet som fick fängelse.

Årtal	Antal anmälda	Antal lagförda	Fängelsestraff
1994	352	83	66
1995	376	83	63
1996	335	75	51
1997	299	66	53
1998	300	66	45
1999	333	62	39
2000	268	56	38
2001	272	43	34
2002	293	48	39
2003	305	49	39
2004	323	49	41
2005	284	51	40
2006	338	47	36
2007	292	51	36
2008	341	57	36
2009	306	53	35

6.2.5. Mened

Statistiken visar att av alla de fall som rapporterats till polisen, där de misstänker menad är det en femtedel som blir lagförda för brottet. Detta kan dock bero på att resterande är oskyldiga eller att brottet är svårt att upptäcka. Av de som blivit lagförda, döms två tredjedelar till fängelse. Menedsbrotten har hållt sig ganska konstanta över åren.

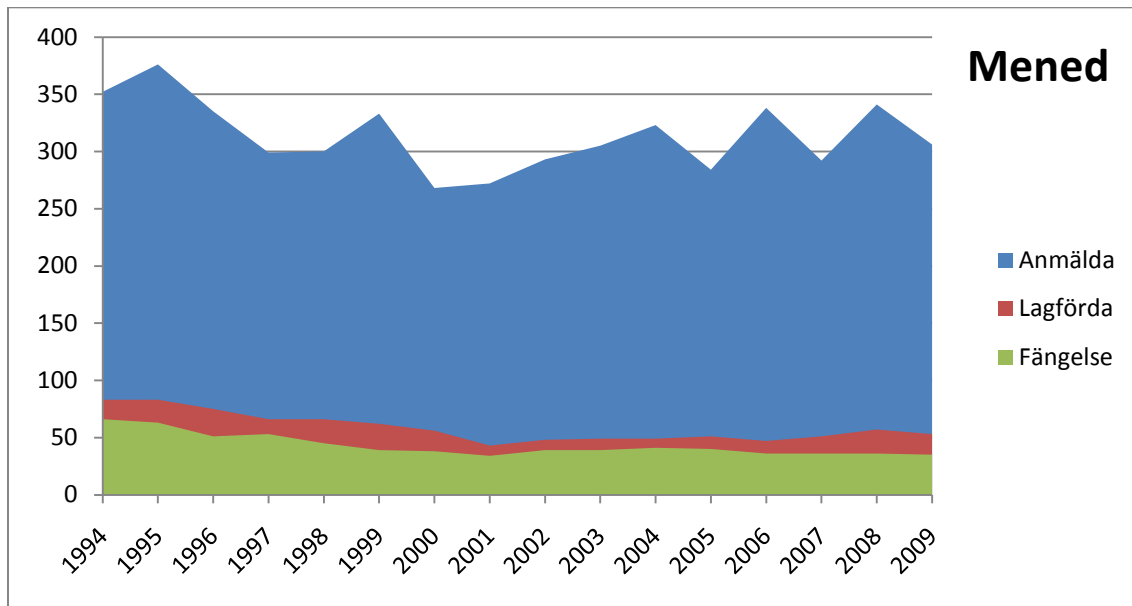

Diagram 4: Visar hur många av de anmälda menedsbrotten som leder till att någon blir lagförd för mened och som fått fängelse som straff.

6.2 Rättsfall

Jag har tittat närmare på 18 rättsfall för att få en ökad förståelse för under vilka omständigheter som personer begår mened. Känner de sig hotade, är det socialt tryck eller finns det någon annan faktor som är avgörande för att personerna ska ljuga? Rättsfallen är valda efter fall som innehåller mened, dock inte nödvändigtvis som huvudbrott. Det finns olika mycket information om de olika rättsfallen och det framgår inte alltid tydligt varför personen begått mened, dock kan egna slutsatser oftast dras. Rättsfallen är ändå med då de visar annan viktig information som exempelvis vilket straff de fick.

6.2.1 Rättsfall 1, målnummer B818-94

Man anklagad för våldtäkt och stämpling till mened. Mannen försökte få två vänner att ljuga om att de umgåtts med honom under den dag våldtäkten skett, för att ge honom ett alibi. Tingsrätten ansåg honom skyldig till stämpling till mened. Målet överklagades till både hovrätt och högsta domstol, vilka båda fann honom skyldig till stämpling till mened. Det slutliga straffet blev fängelse i fyra månader. Dock bör det nämnas att han överklagade pga. den andra åtalpunkten.

6.2.2 Rättsfall 2, målnummer B4104-96

Två män i 17 års ålder anklagade för mened. De ska ha lämnat falskt vittnesmål under ed, i ett mål gällande misshandel, där deras vänner varit anklagade. En erkände, medans den andra nekade till anklagelserna. Den som nekade, dömdes för mened till villkorlig dom och dagsböter. Den som erkände dömdes för mened till dagsböter. Mannen som nekade överklagade till hovrätten, som fastställde tingsrättens beslut. Målet överklagades vidare till högsta domstolen som fastställde Hovrättens beslut.

6.2.3 Rättsfall 3, målnummer B2920-99

En kvinna på 16 år anklagad för mened, samt ett gift par anklagade för anstiftan till mened. Paret hade vid ett flertal tillfälle kontaktat 16-åringen, som var vittne i ett misshandelsmål mot mannen, för att få henne att ljuga om omfattningen av misshandeln. 16-åringen erkände i tingsrätten att hon begått mened, men att det endast berodde på pressen och hotfullheten från paret. Det bör nämnas att de känt varandra sedan tidigare. Mannen nekar till anstiftning till mened, medans kvinnan bestrider ansvar för brott. 16-åringen dömdes för mened till villkorlig dom och dagsböter. Paret dömdes för anstiftan till mened och fick villkorlig dom och dagsböter resp. fängelse. Beslutet överklagas av åklagaren som vill ha hårdare straff för kvinnorna. Hovrätten gav 16-åringen villkorlig dom och samhällstjänst, och kvinnan skyddstillsyn och samhällstjänst. Riksåklagaren överklagar då han inte anser straffet hårt nog. Högsta domstolen fastställer hovrättens beslut.

6.2.4 Rättsfall 4, målnummer B4480-99

Man anklagad för flera åtalpunkter, däribland mened efter att ha lämnat osanna uppgifter under ed. En annan man som åtalats för samma brott ska ha uppmanat mannen till att begå

mened. Mannen nekar till brott, men dömdes av tingsrätten för mened. Målet överklagades då den åtalade ogillade åtalet för mened, samt att åklagaren ville ha högre straff för de andra åtalspunkterna. Även hovrätten dömde honom för mened, men högsta domstolen ogillade åtalet och friade honom på den åtalspunkten. Detta pga. 4§ att lögnerna inte påverkat domslutet.

6.2.5 Rättsfall 5, målnummer B3340-99

En kvinna åtalas för anstiftan till mened, gällande ett fall om konkurs och falska affärer. Kvinnan lämnade uppgifter hon trodde var rätt, då hon hört dem av en andra person, men som senare visat sig vara falska. Tingsrätten friade kvinnan, men åklagaren överklagad. Hovrätten dömer kvinnan för mened, till villkorlig dom. Målet överklagades till högsta domstolen som ogillar åtalet för mened.

6.2.6 Rättsfall 6, målnummer B3180-01

Kvinna under 18 år, åtalad för mened efter att ha ljugit under ed både i tingsrätt och hovrätt, vid en misshandelsrättegång. Framgår ej om hon känt de som utförde misshandeln. Tingsrätten dömde kvinnan till villkorlig dom och samhällstjänst. Åklagaren överklagade pga. för lågt straff. Hovrätten väljer att ändra straffet till en månads sluten ungdomsvård. Målet överklagades till högsta domstolen som ändrar straffet till 1 månads fängelse.

6.2.7 Rättsfall 7, målnummer B1178-07

En 15-åring och en 18-åring anklagade för mened efter att lämnat falska uppgifter under tingsrättsmål, angående försäljning av alkohol till minderårig. Båda nekar till anklagelserna. 18-åringen nekar även till att ha ändrat sin historia under förhören. Tingsrätten dömer båda för mened, till fängelse i 1 månad. Ungdomarna överklagar till hovrätten som fastställer tingsrättens beslut. Målet överklagas till högsta domstolen som dömer 18-åringen till villkorlig dom och samhällstjänst, och 15-åringen till ungdomstjänst.

6.2.8 Rättsfall 8, målnummer B3496-93

Man åtalad för rån och falsk tillvitelse. Under polisförhör uppger den anklagade en annan persons namn och därav utsätter denna person för besvärande omständigheter. Mannen nekar till ansvaret, då han endast angav fel namn för att slippa åka tillbaka till behandlingshemmet

han avvikit från, inte för att få fel man dömd för rånet. Tingsrätten ogillade åtalet och åklagaren överklagade. Hovrätten dömde mannen för falsk tillvitelse till 1 månads fängelse. Målet överklagade och högsta domstolen fastställde hovrättens beslut.

6.2.9 Rättsfall 9, målnummer B-168/94

Man åtalad för mened efter att ha ljugit i tingsrätt och hovrätt, angående ett misshandelsfall. Framgår ej om man kände mannen som dömdes för misshandeln. Mannen erkänner brottet och dömdes i tingsrätten till 2 månaders fängelse. Både åklagare och mannen själv överklagade till hovrätten som ändrade straffet till 3 månaders fängelse.

6.2.10 Rättsfall 10, målnummer B-514/95

Man åtalad för bl.a. mened, efter att ha rymt från en anstalt tillsammans med två andra, gjort tillgrepp på en bil och när de åkt fast lämnat osanna uppgifter om sina medförbrytare. Mannen försökte försvara sig med att det som kommit fram under förhören inte var hans historia utan förhørsledarens teorier som han endast lyssnat på. Tingsrätten dömde mannen, som överklagade till hovrätten. Hovrätten ogillar målet trots att mannen erkänt brottet, detta då mannen hävdar att han känt sig hotad av andra på anstalten till att ljuga.

6.2.11 Rättsfall 11, målnummer B-2681/95

Man i 17 års ålder anklagad för mened efter att ha ljugit för att skydda en kompis från ett rånåtal. Mannen erkände brottet och dömdes av tingsrätten till fängelse i 2 månader. Mannens unga ålder, samt hans tidigare brottsregister spelade roll vid bestämningen av straff. Mannen överklagade med yrkande att hovrätten skulle sänka straffet, vilket hovrätten gjorde till fängelse i 1 månad.

6.2.12 Rättsfall 12, målnummer B-361/00

Man åtalad för mened efter att ha vägrat uppge gärningsmannen. Mannen som var ett vittne i ett misshandelsmål hade uppgivit sig veta vem gärningsmannen var, men vägrade uppge namnet, då detta saknade betydelse enligt honom. Det kom senare fram att mannen kände både den som var åtalad för misshandeln och den som verkligen hade utfört misshandeln, och att han var rädd för vad som skulle hända om han sa den riktige gärningsmannens namn i rätten. Tingsrätten dömde mannen för mened till villkorlig dom och samhällstjänst. Mannen

överklagade till hovrätten som ogillade målet. Mannen har fortfarande inte uppgett namnet på den riktiga gärningsmannen.

6.2.13 Rättsfall 13, målnummer B1482-06

Kvinna misstänkt för falsk tillvitelse, då hon anmält en man för våldtäkt, misshandel och olaga frihetsberövande, efter att han inte velat gifta sig med henne så hon kunde få uppehållstillstånd i Sverige. Kvinnan erkände att hon ljugit för polisen för att få honom fälld och åtalet mot honom är stryket. Tingsrätten dömde kvinnan till fängelse i 6 månader och utvisning i fem år. Kvinnan överklagade till hovrätten som fastställde tingsrättens dom, förutom att de flyttade fram utvisningsdatumet till att börja gälla den dag domen meddelades av hovrätten.

6.2.14 Rättsfall 14, målnummer B1504-07

Man nyss fyllt 17 år, anklagad för mened efter att ha ljugit i ett misshandelsmål. Mannen erkänner brottet, men menar att han endast ljög av rädsla för vad kompisarna skulle göra om han berättat sanningen. Mannen är tidigare fälld för rattfylleri på moped. Tingsrätten dömde mannen för mened till ungdomstjänst. Åklagaren överklagar pga. det låga straffet. Hovrätten fastställer dock tingsrättens dom.

6.2.15 Rättsfall 15, målnummer B1772-07

Ungdom anklagad för mened efter att ha ljugit i rätten gällande att en man ska olovligt ha sålt alkohol till henne. Tjejen erkände med försvaret att hon skämdes för att ha köpt smuggelgods, samt att hon kände mannens dotter och tyckte det var obehagligt att berätta. Tingsrätten dömde tjejen för mened till ungdomstjänst. Hon överklagade till hovrätten som ogillade målet, då hon inte vetat om sina rättigheter till att vägra yttra sig om sina brottsliga handlingar

6.2.16 Rättsfall 16, målnummer B66-04

Kvinna åtalad för osann partutsaga alternativt ovarsam utsaga, efter att ha ljugit om ett testamente som var till förmån för henne. Det var under ett mål i tingsrätten där de kärende försökte få den delen av testamentet ogiltigförklarat som kvinnan begick mened. Hon nekar till att hon skulle ha vetat om testamentet. Då preskriptionstiden var utgången lämnades åtalet

utan bifall. De k rande överklagade till hovrätten som dömde kvinnan f r osann partutsaga till villkorlig dom och dagsböter.

6.2.17 Rättsfall 17, målnummer B5385-02

Ex-fru åtalad f r falsk tillvitelse, då hon vid tre olika tillfällen ljugit om sin ex-make, då hon anklagat honom för att ha s vt ner henne och fastkedjat henne till ett bord. Kvinnan nekar till att ha ljugit trots att hon lämnat olika uppgifter om vad som verkligen hände. Tingsrätten dömde kvinnan f r falsk tillvitelse till 3 månadens fängelse. Åklagaren överklagar pga. det låga straffet. Hovrätten ändrar domen till 6 månadens fängelse.

6.2.18 Rättsfall 18, målnummer B-2670/94

Kvinna åtalad f r falsk tillvitelse då hon angivit en man f r ett trettiotal våldtäkter på henne. Hon drar sedan tillbaka uppgifterna och säger att de  r falska. Kvinnan som blivit våldtagen tidigare, menar att under hotet av en kniv från mannen samt alkoholen i kroppen, gjort att hon blandat ihop händelserna. Tingsrätten dömer kvinnan f r falsk tillvitelse till 1 månads fängelse. Kvinnan överklagade och ville få åtalet ogillat. Hovrätten h ll med och ogillade målet.

7. Sammanfattning

Nedan sammanfattas vad som framkommit under arbetets gång.

7.1 Rättsfall

Av rättsfallen så framgår det att många att målen gäller mened vid våldshandlingar som misshandel. I mer än hälften av rättsfallen, kunde det antas att omständigheter till att dessa personer begick mened, var för att de ville skydda skydda/hjälpa sig själva eller någon annan, vanligtvis en kompis. Både normativt och rationellt handlande kunde finnas i rättsfallen.

Det vanligaste straffet för brott mot BrB kap 15 § 1-3 var fängelse, sedan kom villkorlig dom, följt av samhällstjänst/ungdomstjänst och böter.

I ett par av de rättsfallen som gicks igenom var de anklagade även anklagade för flera brott, vilket kan tyda på att personen ljugit för polisen under förhör istället för i domstolen.

7.2 Statistik

Statistiken visar tydligt att den grupp som ökar mest är kvinnor och ungdomar i åldern 15-20. Statistiken visar även att av de som blir dömda för mened, i de flesta fall får fängelse. De som inte får fängelse är förmodligen unga och deras ålder är förmodligen en förmildrande omständighet.

8. Analys

För att förklara varför dessa handlingar begås ska vi börja med att titta på Max Weber. Han menar att människor handlar rationellt för att uppnå något och det kan ses i rättsfallen, då många av de personerna begått mened för att hjälpa eller skydda sig själva. Det fanns även de som ljög för att skydda eller hjälpa någon annan och där kan målet ses som att de vill behålla sin vänskap med den andra. Även de som känt sig hotade kan räkna ut att risken för att bli påkommen är mindre än risken för att drabbas av hoten som väntar. De tycker förmodligen att risken för att åka fast är värt priset för att slippa undan de som hotat dem. Även social utfrysning kan få personer att begå gärningar som de annars inte skulle ha begått.

Max Weber menar även att i det rationella samhälle som vi lever i idag, har vi ingen att skylla ifrån oss på, utan vi måste ta ett större ansvar för våra handlingar. De anklagade försöker i vissa fall göra detta genom att de försöker skylla bort sina handlingar på att de inte visste att de gjorde fel, att de blev hotade till det eller genom grupptryck. Detta kan även vara en förklaring till varför fler blir lagförda idag än för 35 år sedan, då förr i tiden var det mer legitimt att skylla bort sig exempelvis på religionen. Det kan även bero på att förr i tiden var det fler som handlade efter traditioner dvs. att det var fult att ljuga.

Normperspektivet däremot förklarar beteendet med att alla följer olika normer som finns i samhället, för att passa in. Detta borde innebära att ingen ljög för varken polis eller domstol, då normen säger att det är fel beteende att begå brott. Men då det finns olika starka normer, så är normen att passa in förmodligen starkare än den som säger att man inte ska ljuga. Därför väljer personer att ljuga för att skydda eller hjälpa sina kompisar och därav behåller de sina vänner och sina sociala kontakter.

En kombination av båda teorier är möjlig, där personen följer de normer som finns i samhället, men samtidigt väljer att bortse från dessa normer under tillfällena då andra handlingar tjänar dem bättre. De olika starka normerna får även olika starkt utfall i olika situationer. Exempelvis så är förmodligen normen att passa in, starkare än normen att inte ljuga. Det rationella beteendet verkar ligga mittemellan dessa normer, så att normerna ibland vinner, men ibland förlorar kampen mot vilket handlande som blir av

Mened begås inte bara i rättssalen eller i förhör, utan kan som sagts tidigare även ske under exempelvis bodelning. Här är det förmodligen andra normer som spelar in, än de som finns i

en rättssal. Vilken kan förklara varför det rationella handlandet vinner över normerna, genom att parterna vill få ut så mycket som möjligt av bodelningen.

Rättsalen har en viss auktoritet, som kan vara svår att bortse från, speciellt när man sitter där och ska avge sin berättelse. Om valet att ljuga eller berätta sanning är svårt att ta, är det nog ännu svårare när man väl sitter inne i denna mäktiga byggnad, omringad av makt och auktoritet. Vare sig det är rationellt eller normativt handlande som styr så bör de vara starkt motiverade för att personen ska begå mened.

9. Slutsats

- Hur har antalet brott mot BrB kap 15 förändrats över tiden?

Antalet brott mot BrB kap 15 har ökat med tiden och det kan inte förklaras med enbart folkökningen.

- Vilka personer (ålder och kön) lagförs för brott mot BrB kap 15?

Personer i alla åldrar begår brott mot BrB kap 15, men det mest ökande gruppen är ungdomar mellan 15 och 20 år.

Både män och kvinnor begår brott mot BrB kap 15 ungefär lika mycket under senare år. För 35 år sedan var dock majoriteten män.

- Under vilka omständigheter begås brott mot BrB kap 15?

De vanligaste orsakerna var för att skydda sig själv eller någon de kände av någon anledning. En annan faktor som kan ha påverkat varför dessa personer begått brott, är att de känt sig hotade. Dock är detta inget som tydligt framgår.

10. Diskussion

Det ökande antalet brott kan inte endast bero på den naturliga folkökningen då brotten mot BrB kap 15 ökat med mer än de 13 % som populationen ökat med. Det ökande antalet brott kan dock bero på andra faktorer som att fler blir anmälda nuförtiden och med det följer även fler misstänka och lagförda, än för trettiofem år sedan eller att staten numera satsar mer pengar för att förebygga dessa brott och därav följer fler anmälda, misstänkta och lagförda.

Att brott av kvinnor ökat så mycket, medans männen är relativt konstant, är ett intressant faktum. Kan det vara för att kvinnors ställning har ändrats över de senaste trettiofem åren? Färre kvinnor är nuförtiden hemma och passar barnen och blir därför oftare vittnen? Eller kan den ökande siffran bero på att kvinnor är lättare att manipulera eller hota och därför begår mened. Även ungdomar är en ökande grupp. SOM-institutets mätningar visar på att tilltron till rättssystemet är ungefär den samma nu som 1994. Kan det då vara så att fler ungdomar hamnar inför domstol idag än för trettiofem år sedan? Eller respekterar inte dagens ungdomar auktoriteten som domstolen har, lika mycket som förr? Eller finns det en ökad misstro till rättssystemet som inte har hittats?

Den vanligaste anledningen för att begå mened verkar vara för att skydda/hjälpa sig själv eller för att skydda/hjälpa någon annan man känner. Om hot är en tillräckligt stor kategori för att ens ta hänsyn till är diskutabelt, då det kan vara en ursäkt som är lätt att ta till när man sitter i knipa. Dock kan antalet fall med personer som blivit hotade vara större än vad som kommer fram ur rättsfall, då personerna inte vågar erkänna att de blivit hotade, i rädsla för vad de kommer utsättas för och istället väljer att bara erkänna utan att nämna hotet. Kanske bör Sverige införskaffa ett vittnesprogram mer likt det i USA? Det hade varit mycket intressant att veta hur stort mörkertalet är av personer som blivit hotade till att begå mened.

En bra start för att kunna förebygga denna typ av brott hade varit om det gick att urskilja lögnare från de som talar sanning. Då detta inte verkar vara möjligt, kanske ett ännu högre straff krävs för att avskräcka personer från att ljuga. Det kanske även hade hjälpt med en ökad säkerhet för de som blir hotade eller en ökad kunskap ute i samhället om vad som händer när man ljuger under ed. En bra bit på vägen är det faktum att man inte behöver vittna mot sin egen familj. Vilket förmodligen lett till fler menedsfall om så inte varit fallet. Som Samuelson skriver om ovan så har vittnen oftast en mycket stor roll när det kommer till brottsmål. Därav

följer även en påverkan på rättssäkerhet då vittnen som ljuger kan sätta fel person i fängelse eller låta en skyldig gå fri. Lagen är till för att just det inte ska hända och de som ljuger, speciellt under ed, riskerar att sänka hela trovärdigheten på rättssystemet. Ingen vill tro på en lag som sätter fast oskyldiga. Är det då en bra taktik att utgå fram att alla talar sanning?

Samuelson skriver även om hur man ska få fram sanningen och måste då ha en idé om en absolut sanning. Hur går det ihop med rättspsykologin fynd om att minnet bearbetar information så att det som personen tror är rätt, inte alls behöver vara det. Finns där verkligen en absolut sanning att finna i varje vittnes berättelse? Vidare skriver även Samuelson om hur man ska finna lögnare och vad baserar han det på, då det han säger går emot den forskning som rättspsykologer gjort? Kanske är det erfarenhet, men det kan också vara de stereotyper som finns om hur en lögnare betar sig. Med den informationen är det kanske bäst att utgå från att alla talar sanning, då det är mycket svårt att finna de som ljuger bara genom kroppsspråk eller hur de talar. Men ska ju efter allt hellre fria än döma.

10.1 Fortsatt forskning

Inom juridiken så behövs det mycket mer forskning om mened, för att få bukt på detta växande problem. Det hade även varit intressant att titta vidare på hur andra länder, som exempelvis USA, där det finns mer forskning inom ämnet, hur de försöker få ner problemet eller om de lyckats få bukt på det helt.

11. Referenser

- Ainsworth, P.B. (1998). *Psychology, law and eyewitness testimony*. Chichester: Wiley.
- Bergström, L-F. (1996). *Ny juridik 4:96. Vittnesförhör - En domares syn*. Stockholm: Juridik och samhälle
- Brottsförebyggande rådet, (1990-1993). *Rättsstatistisk årsbok*. Stockholm: BRÅ
- Brottsförebyggande rådet, (1993-2007). *Kriminalstatistik*. Stockholm: BRÅ
- EAPL. (2010). *Scientific programme*. Hämtad 2011-01-05 från:
<http://www.eapl2010.net/index.php?page=scientific>
- Holmberg, L., Leijonhufvud, M., Träskman, & Wennberg, S. (2009). *Brottsbalken. En kommentar. Kap 13-24*. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Hydén, H. (2002). *Normvetenskap*. Lund: Sociologiska institutionen
- Lagerbielke, G. (1979). *Om mened*. Stockholm: P. A. Nordstedt & söners förlag
- Lundberg, M. (2008). "Vittnets berättelse bär sanningens prägel". – *Rättens bevisvärdering av vittnesutsagor i en brottmålsprocess och de specifika problem som kan uppstå vid värdering av dessa*. Hämtad 2010-12-09 från www.uppsatser.se, med sökord mened.
- Memon, A., Vrij, A. & Bull, R. (2003). *Psychology and law. Truthfulness, accuracy and credibility*. Chichester: Wiley.
- Månsson, P. I Andersen, H & Kaspersen, L. B. (red).(2007). *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Samuelson, P. (1996). *Ny juridik 3:96. Att förhöra ett vittne som ljuger*. Stockholm: Juridik och samhälle.
- SCB. (2009). *Folkmängden i riket efter civilstånd och kön*. Hämtad 2011-01-05 från:
<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Visavar.asp?yp=tansss&xu=C9233001&huvudtabell=BefolkningNy&deltabell=R2&deltabellnamn=Folkm%20m%20ngden+i+riket+efter+civilst%20och+k%20f%20n%20e+%20c5r&omradekod=BE&omradetext=Befolkning&preskat=O&innehall=Folkmangd&starttid=1968&stopptid=2009&Prodid=BE0101&fromSok=&Fromwhere=S&lang=1&langdb=1>
- Schelin, L. (2007). *Bevisvärdering av utsagor i brottsmål*. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- SOM institutet, (2006). *Förtroendet för rättsväsendet 2006*. Hämtad 2010-12-29 från:
http://www.som.gu.se/digitalAssets/1275/1275046_2007_fortroende_for_rattsvasendet.pdf

Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag

Rättsfall:

NJA 2007 s. 624, målnummer B1178-07

NJA 2001 s. 183, målnummer B4480-99

NJA 2001 s. 563, målnummer B3340-99

NJA 2001 s. 913, målnummer B3180-01

NJA1999 s. 561, målnummer B2920-99

NJA 1996 s. 757, målnummer B4104-96

NJA 1994 s. 268, målnummer B818-94

NJA 1994 s. 518, målnummer B3496-93

RH 2007:13, målnummer B1504-07

RH 2007:57, målnummer B1482-06

RH 2007:63, målnummer B1772-07

RH 2006:11, målnummer B66-04

RH 2003:57, målnummer B5385-02

RH 2000:48, målnummer B-361/00

RH 1996:19, målnummer B-2681/95

RH 1995:61, målnummer B-2670/94

RH 1995:83, målnummer B-514/95

RH 1994:58, målnummer B-168/94